

از رباعی تا شعر کوتاه

به همین کوتاهی

سیدعلی میرافضلی

۱۳۹۲

مجموعه مقاله، نقد و بررسی
و گفت و گو

شیرنون

سروشنامه: میرافضلی، سیدعلی، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور: به همین کوتاهی / سیدعلی میرافضلی.
مشخصات نشر: کرمان: نشر نون، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۳۰۴ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۶۴۴-۱-۱
وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: بالای عنوان: از رباعی تا شعر کوتاه.
عنوان دیگر: از رباعی تا شعر کوتاه.
موضوع: شعر فارسی -- تاریخ و نقد
موضوع: رباعی -- تاریخ و نقد
موضوع: دوبیتی‌ها -- تاریخ و نقد
رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ ۹۱۶/م/PIR۲۵۴۸
رده بندی دیویی: ۸۱۶/۰۰۹
شماره کتابشناسی ملی: ۳۰۸۴۰۳۵۳۰۱۷۶

به همین کوتاهی مجموعه مقاله، نقد و گفت‌وگو سیدعلی میرافضلی

گرافیک و کتاب‌آرایی: دقیقه - الهام زندوئوت
طرح جلد: آتلیه طراحی (پیرانتز)
ویرایش: مرجان افشاری‌راد
صفحه ۳۰۴

تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه
چاپ اول بهار ۱۳۹۲
لیتوگرافی و چاپ: ترانه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۶۴۴-۱-۱

ISBN: 978-600-93644-1-1

تلفن: ۰۹۲۸ ۴۱۱ ۸۳۲۲

NOONpub@Gmail.com

هرگونه برداشت از متن منوط به اجازه رسمی از ناشر است.

NOON Publisher

Printed in IRAN

با حمایت روابط عمومی مجتمع مس سرچشمه

N O O N P U B . C O M

فهرست

مقدمه

فصل اول؛ مقالات

۱. پیشینه شعر کوتاه در زبان فارسی ۱۵-۲۳
۲. تاملاتی در «تکبیت» و ساختار غزل‌های «بیت محور» ۲۵-۳۰
۳. خاستگاه رباعی و دوبیتی ۳۱-۳۶
۴. پارسی و رباعی ۳۷-۵۵
- نگرشی به پیوند میان رباعی و فهلوی
۵. آیا مختارنامه از عطار است؟ ۵۷-۷۸
۶. عیب کراست؟ ۷۹-۸۳
- یادداشتی بر یکی از رباعیات حکیم عمر خیام
۷. صادق هدایت و ترانه‌های خیام ۸۵-۱۰۹
۸. نگاهی به کارنامه‌ی رباعی امروز ۱۱۱-۱۲۱
۹. ترجمه‌ی شعرهای کوتاه ژاپنی در ایران ۱۲۳-۱۳۱
۱۰. تاملی در هایکو و فوتوهایکو ۱۳۳-۱۳۵

فصل دوم؛ نقد و نظر

۱. نگاهی به کتاب سیر رباعی در شعر فارسی ۱۳۹-۱۶۵
۲. عشق آمدنی بود نه آموختنی ۱۶۷-۱۷۸
- حاشیه نگاری بر کتاب «رباعی محبوب من» اثر شمس لنگرودی

۳. افسوس که بی‌فایده فرسوده شدیم ۱۷۹-۱۹۰
نقد و بررسی کتاب «خیام‌نامه»
۴. ترجمه فرانسوی صد و یک رباعی منسوب به خیام ۱۹۱-۱۹۷
۵. کوتاه‌نوشتی بر «کوتاه‌سرایی» ۱۹۹-۲۰۵
۶. مثل صنوبرهای پاریز ۲۰۷-۲۱۹
پرسه‌ای در حوالی شعرهای کوتاه مرتضی دلاوری پاریزی
۷. همه چیز عادی است؟ ۲۲۱-۲۲۹
نگاهی به مجموعه‌ی شعرهای کوتاه مجید رفعتی
۸. یادش بخیر کودکی‌ام را که باد برد ۲۳۱-۲۳۴
به بهانه‌ی انتشار «ساعت بلاغ» حمید نیک‌نفس
۹. در تو چه جزیره‌های نامکشوفی است ۲۳۵-۲۴۸
درآمدی بر رباعیات جلیل صفربیگی
۱۰. من و تو کتابیم ۲۴۹-۲۵۲
۱۱. وزش باد در عادات خاکستری ۲۵۳-۲۵۸

فصل سوم؛ گفت‌وگو

۱. هایکو و شعر کوتاه ۲۶۳-۲۷۰
گفتگوی سیروس نودری با سید علی میرافضلی.
۲. باران هزار ابر سرگردانم ۲۷۱-۲۷۸
گفت‌وگوی مجتبی احمدی با سیدعلی میرافضلی
۳. آینده با شعر کوتاه معنا می‌شود ۲۷۹-۲۸۴
گفت‌وگوی اسماء زنگی آبادی با سیدعلی میرافضلی

فهرست‌ها

۱. کتابنامه ۲۸۷-۲۹۱
۲. نمایه نام‌ها ۲۹۲-۳۰۱

به جای مقدمه

سید علی میرافضلی، نویسنده مقالات گردآمده در کتاب حاضر، در پایان یکی از گفت‌وگوهای خود که متن آن را در همین کتاب آمده است، اظهار امیدواری کرده که روزی گزیده‌ای از مقالات خود را در کتابی به چاپ برساند. با توجه به تصمیم مدیران شرکت ملی صنایع مس ایران و مجتمع مس سرچشمه مبنی بر برگزاری آیین نکوداشت این شاعر، پژوهشگر و طنزپرداز کرمانی، کمیته برگزارکننده، انتشار این گزیده مقالات را در برنامه‌های خود قرار داد و از میان مقالات بی‌شمار ایشان، ۲۱ مقاله و نقد و بررسی و سه گفت‌وگو را برگزید. محور موضوعی همه این مقالات، بررسی شعر کوتاه پارسی از گذشته‌های دور تا دوره معاصر است و پژوهش در رباعی فارسی که اصلی‌ترین موضوع تحقیقات میرافضلی است، جایگاه خاصی در این گزیده یافته است. به تناسب موضوع، دو گفت‌وگوی مؤلف که اختصاصاً به مباحث مربوط به رباعی و شعر کوتاه امروز می‌پردازد، برای درج در این کتاب انتخاب شده است. کار گرینش، گردآوری، ساماندهی، ویراستاری و آماده‌سازی کتاب حاضر، به دلیل فرصت اندکی که در اختیار کمیته برگزارکننده بود، در کمتر از یک ماه صورت گرفت و نویسنده آن، علیرغم تمایل قلبی، امکان بازنگری و جرح و تعدیل یا افزودن دیدگاه‌های تازه را در متن مقالات قدیمی خود نیافت و اگر فرصت چاپ دوباره‌ای فراهم آمد، این مهم نیز به انجام خواهد رسید.

کتاب پیش‌رو، مجموعه‌ای از مطالب و نظرگاه‌های پراکنده مؤلف است که هرکدام با شکل و فرمتی خاص، پیش ازین در نشریات و بعضاً کتاب‌های دیگر منتشر شده است و هیچ‌کدام آنها، از نوع نوشتاری نیستند که برای چاپ در فرمت کتاب تهیه و تنظیم و یکدست و همخوان شده باشند. بنابراین، برای آماده‌سازی و ویرایش آنها به منظور چاپ در قالب یک کتاب، دو راه پیش رو قرار داشت: یکی اینکه، بدون اعمال هیچ گونه تغییری در کنار هم قرار گیرند و دوم اینکه، در همه آنها به

منظور چاپ در فرمت کتاب بازننگری و یکسان سازی صورت گیرد. با توجه به فرصت اندکی که در اختیار بود، راهی میانه را برگزیدیم. یعنی در آماده سازی و ویرایش این مجموعه مقالات، سعی شد با هدف احترام به مخاطب و هماهنگی بودن با میانگین سلیقه دیداری عموم ایشان و همچنین به منظور حفظ استقلال و هویت قبلی هر مطلب، تا حد قابل قبولی شیوه نوشتاری را به لحاظ دیداری برای خوانندگان این مجموعه، یکدست و همسان سازیم. بدین منظور، مطالب گرد آمده در سه فصل سامان داده شده اند:

فصل نخست. این فصل از ده مقاله تشکیل شده که با مقاله «پیشینه شعر کوتاه در زبان فارسی» ذهن مخاطب را برای ورود به بحث سابقه شعر کوتاه در سنت شعر فارسی آماده می کند و در مقاله «ناملاتی در تکبیت و ساختار غزل های بیت محور» یک مبحث نظری تازه را پیش می کشد.

وجه اشتراک پنج مقاله بعدی، بحث درباره یا با محوریت رباعی در سنت شعر فارسی است که تخصص اصلی سیدعلی میرافضلی در حوزه پژوهش نیز به شمار می آید، اگرچه هرکدام از مقاله ها از دریچه ها و یا به بهانه های مختلف بحث درباره رباعی را پیش می کشد. مقاله هشتم، باز هم به رباعی اما در حوزه معاصر می پردازد و دو مقاله آخر اما، شعر کوتاه ژاپن یعنی هایکو را از نظر می گذرانند.

فصل دوم. همه فصل دوم، مطالبی است که سید علی میرافضلی در هرکدام از آنها از منظر نقد و نظر، کتاب های مختلفی را در حوزه شعر کوتاه فارسی بررسی کرده است. چهار مطلب اول به نقد و بررسی چهار کتاب پرداخته که وجه اشتراکشان باز هم رباعی است. ادامه مطالب فصل دوم، باز هم در نقد کتاب اما با موضوعات گوناگون در حوزه شعر کوتاه امروز است که بر اساس تاریخ چاپ تنظیم شده است. سه فقره از مقالات این بخش، به نقد و بررسی شعرهای کوتاه سه تن از شاعران امروز کرمان اختصاص دارد و دو مقاله آخر این فصل نیز شعرهای کوتاه دو شاعر عرب، جمال جمعه و آدونیس را از زبان مترجم فارسی آنها بررسی کرده است.

فصل سوم. فصل سوم، در بردارنده سه گفت و گو است که اولی را سیروس نوذری در مورد هایکو و جریان شعر کوتاه فارسی انجام داده و آن را امسال به همراه ۱۴ گفت و گوی دیگر در کتاب «درباره هایکو» به چاپ رسانده است. گفت و گوی بعدی به اهتمام مجتبی احمدی درباره تخصص اصلی سید علی میرافضلی یعنی پژوهش درباره رباعی با این شاعر پژوهشگر صورت پذیرفته است و گفتگوی سوم نیز که در آستانه چاپ کتاب صورت گرفته است، تماماً به موضوع شعر کوتاه اختصاص دارد.

..

نکته دیگری که در کار ویرایش این مقالات گره افکننده بود، یکدست سازی شیوه ارجاعات هر کدام از مقالات بود که در این امر نیز مسیری میانه در پیش گرفتیم، و امیدواریم در مجالی فراخ تر، این نقیصه عدم یکدستی، به طور کامل حل شود.

ذکر این نکته نیز ضروری است که از سید علی میرافضلی مقالات بی شماری در حوزه بررسی رباعی کهن پارسی به چاپ رسیده که مخاطب آنها، پژوهندگان شعر قدیم این سرزمین، به ویژه علاقه مندان به بحث رباعی هستند و حجم آنها، خود دو سه برابر میزان صفحات کتاب حاضر است و امید است آن مقالات نیز روزی جداگانه به چاپ برسند.

..

در پایان این یادداشت، نمایه و اطلاعات کتاب شناختی مقالات و گفت و گوهای کتاب حاضر بر مبنای سال نشر آنها درج می گردد. قابل ذکر است: مقالات «تک بیت و ساختار غزل های بیت محور» و «تأملی در هایکو و فوتو هایکو» از وبلاگ مؤلف گرفته شده و پیش ازین در جایی به چاپ نرسیده است.